

Inhoud

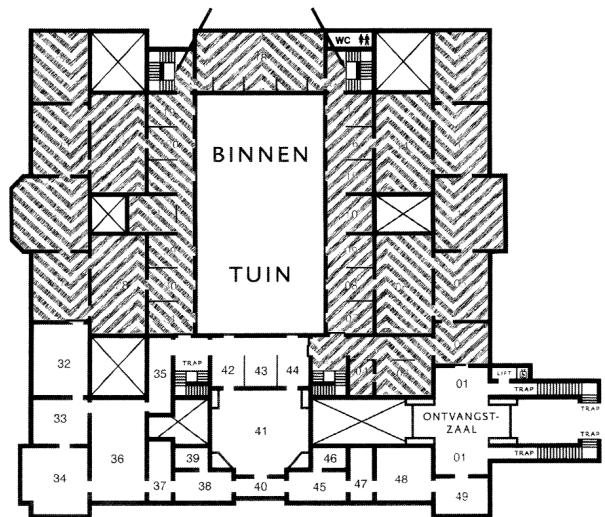
Indexpagina	0
Inhoud	1
De tentoonstelling Sixties!	2
Enkele kunstenaars op de tentoonstelling	2
Allen Jones	2
Al Held	3
Ronald Kitaj	3
Allan d'Arcangelo	4
Jim Dine	4
Gerard Fieret	5
Ed van der Elsken	6
Ad Dekkers en de Sixties	6
Maatschappelijke context	7
Conclusie	7
Bronnen	8

(Oorspronkelijke tekstversie 4 pagina's 1987 woorden.)

De tentoonstelling Sixties! bezoeken op een mooie zonnige zondag van maart, stond gelijk met een buitengewone reis door tijd en kleur, of juist geen kleur... Ik was te jong om deze caleidoscopische jaren actief te beleven en woonde te ver van het epicentrum. Niettegenstaande dat drong in de jaren daarna meer door tot mijn geboortestad Boekarest dan algemeen wordt aangenomen.

Hoewel ik een plattegrond bij de ingang had gekregen, had ik mij laten leiden door mijn gevoel, mijn eigen koppigheid, en zo belandde ik eerst in de middelste zaal, zaal 41. De tentoonstelling begint eigenlijk met kamer 49, een kleine, donkere en weinig spectaculaire ruimte, zodat mijn onbewuste opstand achteraf nog niet zo gek uitpakte. Toch valt er ook wel iets te zeggen voor het bescheiden begin van de tentoonstelling. Aan het begin van de turbulente zestiger jaren is de mentaliteit van schaarste nog sterk aanwezig. De rebellen moesten nog zien uit te groeien tot grote geesten. Voor mij was kamer 49 er een van levendige beelden en bezinning op de grote veranderingen in maatschappelijk, politiek en cultureel opzicht die deze jaren met zich meebrachten.

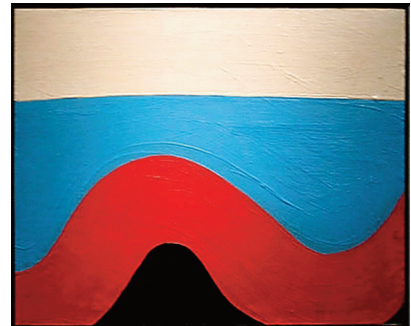

Mijn eerste confrontatie met de Sixties! was de opvallende tafel in het centrum van zaal 41. Een sexy uitgebeelde vrouw op handen en knieën draagt op haar rug een glazen tafelblad en is zo een gebruiksvoorwerp geworden. Twee mannelijke bezoekers stonden er versteld naar te kijken. Zelf kijkt ze in een spiegel die voor haar op de grond ligt. De tafel, uit polyester en glas is in 1969 door Allen Jones gemaakt. Het doet me denken aan consumptiezucht die ook de vrouw reduceert tot gebruiksvoorwerp. Als het Jones' bedoeling was om commentaar uit te lokken, is hij daar goed in geslaagd. Er zijn over zijn gebruik van de vrouw in zijn kunst al heel veel artikelen geschreven. Sommige commentaren zien beelden als De tafel, als ironisch commentaar op de rol van seksobject die de vrouw in de maatschappij krijgt toebedeeld. Vaker vindt men dat het werk uit een bron komt van seksuele fantasieën, een uiting van mannelijke angsten, en dat hoge hakken, korset en bh refereren aan sadomasochisme, een soort boeien die de seksualiteit van de vrouw verhogen, maar haar tegelijkertijd binden. In het artikel "Allen Jones in Retrospect", Block Magazine, 1979, stelt Lisa Tickner dat Jones de vrouw associeert met "passiviteit, beschikbaarheid, narcisme, exhibitionisme, lichamelijkeheid en domheid".

Om de tafel heen, aan de wanden van deze zaal kunstwerken van bekende namen uit die periode. Op een andere muur krijgt de bezoeker een foto-voorstelling met “shockerende” beelden uit de zestiger jaren. Het zwart-wit van de foto’s – ik denk dat ook de inhoud destijds als zwart-wit werd ervaren – contrasteert sterk met de kleurrijke mini-jurken in space-look van Mary Quant in de volgende zaal.

Hier maken we kennis met *Al Held* (1928 – 2005), Amerikaans schilder behorend tot het abstracte expressionisme. Zijn schilderij “Hot” (acryl op masoniet, 1966) bestaat uit vlakken en lijnen, recht en rond, die elkaar overlappen en een effect van overstromingen buiten de lijst creëren. Het werk is in particulier bezit.

Letten op de herkomst van de tentoongestelde kunstwerken viel me op dat de meeste uit particuliere collecties komen, het Van Abbemuseum, Eindhoven, het Stedelijk Museum Amsterdam, het Gemeentemuseum Den Haag en het Nederlands Fotomuseum, Rotterdam.

Ik wil de volgende twee monumentale doeken apart behandelen.

London by Night: Part I / 1964

Ronald Kitaj, Cleveland 1932

Olieverf op doek

(afbeelding links)

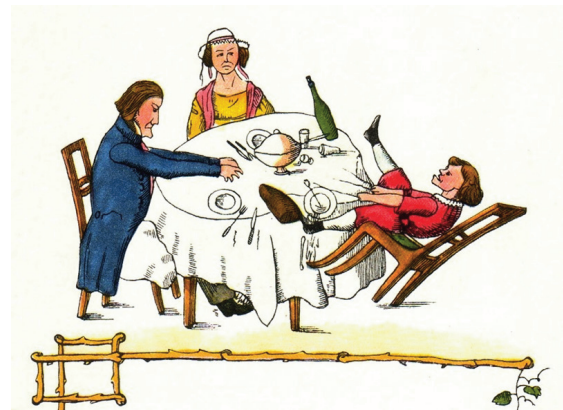
The Baby Tramp / 1963-1964

Ronald Kitaj, Cleveland 1932

Olieverf en papier op doek

Gemeentemuseum Den Haag

Hoewel Ronald Kitaj van geboorte Amerikaan is, zou ik hem toch als een Engels kunstenaar willen zien. Vanaf 1957 is hij vooral actief in Engeland. Hij studeerde in Oxford waar hij bevriend raakt met o.a. Allen Jones en vooral met David Hockney. Kitaj is belangrijk in het ontstaan van de Britse pop-art. Zijn schilderijen hebben een mysterieuze inhoud, ze zijn poëtisch en in vergelijking met andere pop-artkunstenaars wil Kitaj een intellectuele verbinding maken tussen zijn kunst en literatuur, politiek, antropologie of kunsthistorie.

Struwwelpeter getekend door de schrijver Heinrich Hoffmann

Het geëxposeerde werk "London by Night" geeft een gewelddadig beeld van de misdadigerskringen in Londen. De beeldende inspiratiebron was een burgerlijk tafereeltje uit een negentiende-eeuws kinderboek "Struwwelpeter". Ik vond twee afbeeldingen van de scène die waarschijnlijk model stond.

Het schilderij *The Baby Tramp* van Kitaj maakte deel uit van de goed ontvangen tentoonstelling Nieuwe Realisten, die in de zomer van 1964 in het Gemeentemuseum Den Haag te zien was. Wim Beeren was de man die voorstelde een aantal van de tentoongestelde werken aan te kopen. Toentertijd vond de commissie de werken van Warhol en Liechtenstein niet inhoudelijk genoeg. Dankzij Beeren heeft het Gemeentemuseum Den Haag wel de schilderijen *The Baby Tramp* van Ronald B. Kitaj en *Christmas Eve* van Allan D'Arcangelo aangeschaft, werken die nu te zien zijn in dezelfde kamer van de tentoonstelling *Sixties!*. Uiteindelijk zijn de werken van Warhol en Liechtenstein toch weer teruggekomen bij het Haags Gemeentemuseum waar ze nu te bezichtigen zijn.

Christmas Eve / 1963

Allan D'Arcangelo, Buffalo 1930 – New York 1998

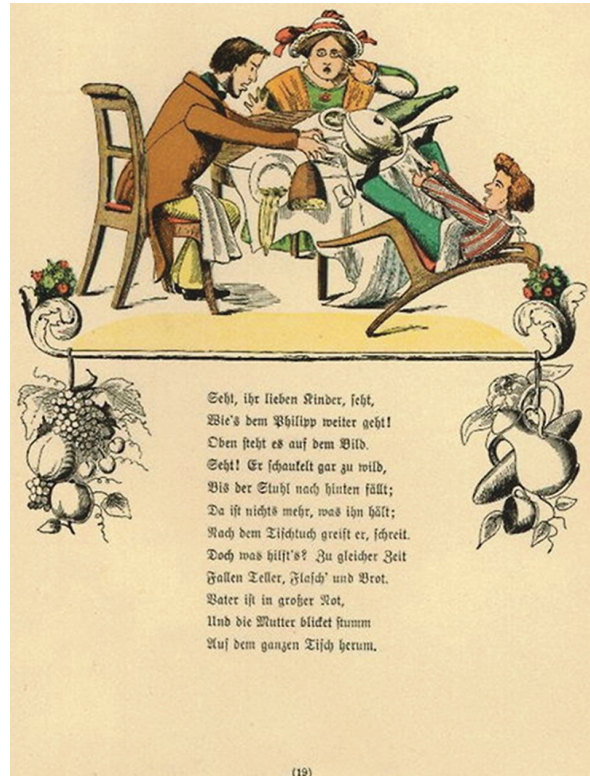
Olieverf op doek

Gemeentemuseum Den Haag

Naast de al genoemde werken bevat dezelfde kamer werken van Jim Dine (1935), een Amerikaans kunstenaar, bekend staat om zijn mixed media assemblages. De collageachtige werken die hij zelf "extreme combine paintings" noemt bevatten vaak alledaagse objecten.

Hij wordt gerekend tot pop-art, hoewel hij zich dichter bij het innerlijke voelt. Sommigen zijn van mening dat zijn werk meer bij het neo-dadaïsme aansluit, een mening waarin ik me ook kan vinden. Dine heeft meer affiniteit met de Britse kunstwereld.

Een latere uitgave van het populaire kinderboek met vernieuwde tekeningen.

Christmas Eve is een geometrisch landschap gezien vanuit het perspectief van een automobilist. D'Arcangelo had al naam gemaakt als pop-artkunstenaar. Vanaf 1963 zal hij veel snelwegschilderijen maken, die gaandeweg abstracter worden en meer afstand nemen van pop-art.

All in One Lycra / 1965, Jim Dine, Cincinnati 1935

Gemengde media op doek [detail]

Van Abbemuseum, Eindhoven

In dezelfde zaal hangt ook:

The White Suite (Self Portrait) / 1964 [detail]

Jim Dine, 1935

Mixed media on canvas

Stedelijk Museum Amsterdam

In de kleine zijzalen van zaal 41 is fotografie uit de zestiger jaren te zien. Een aparte zaal is gewijd aan Gerard P. Fieret; beeldend kunstenaar, dichter en fotograaf (Den Haag, 1924) die alles in zijn directe leefomgeving fotografeerde.

De twee andere zijzalen zijn gereserveerd voor de bekendere **Ed van der Elsken** (Amsterdam, 1925 - Amsterdam, 1990), het 'enfant terrible' van de Nederlandse fotografie. Hier een van zijn foto's die een icoon van de jaren zestig is geworden.

Dan, in weer een andere ruimte, komt men schilderijen van Karel Appel tegen, maar ook representanten van zero- en nul-groep, zoals Günther Uecker, Fontana, geaccompagneerd door de Nederlandse kunstenaars Armando, Henk Peeters en Jan Schoonhoven. Naast deze namen, ook de monochrome Yves Klein, oprichter van het *nouveau réalisme*, en een minimalist, samen met andere minimalisten waarvan Donald Judd, Dan Flavin en Carl Andre.

Visuele geheugens worden geprikkeld met films van Fluxus en de A-dynamische groep, foto's en journals. Toegelicht is ook de futuristische toegepaste kunst (bv. mode, meubeldesign), maar ook de kunst van pop-art, land-art en op-art, van de nieuwe realisten en van de Post-painterly Abstraction/ New Abstraction.

Het geeft geen zin om alle namen te noemen, wat duidelijk zal zijn, is dat er een enorme hoeveelheid beeld te beleven is, in allerlei vormen, een inspirerende, bijna psychedelische ervaring. Deze tentoonstelling één keer mee te maken, dat is eigenlijk niet genoeg!

Ad Dekkers en de Sixties

Niettemin heb ik een volgens mij belangrijk werk gemist op de afdeling zero- en nul-groep: *Ad Dekkers* (1938 - 1974), met zijn *Horizontaal reliëf met latjes* (1963) - 42,5 x 236 x 7 cm. Een kunstwerk gemaakt van hout en verf.

Heb ik misschien voor Dekkers gekozen, omdat hij aan de Rotterdamse Academie afstudeerde? Ook als dat niet zo was, had mij zeker de beheerste vorm en toch uiteenspattende uitvloeiing aangesproken. Het organische stuk hout verandert van inhoud en essentie (kern) door het fatsoeneren met witte verf en samen met de toegevoegde 3D lijnen, die waarschijnlijk ook van hout zijn, vormt het een asymmetrische compositie opgebouwd als een reliëf met rechthoeken en uit rechthoeken samengestelde elementen.

Vanaf ongeveer 1965 wordt hij systematischer en meer lineair. De vlakken worden vaak gebaseerd op de transformatie van één regelmatige geometrische vorm in een andere, zoals een vierkant in een cirkel. In 1968 begint hij ook driedimensionale beeldhouwwerken te maken. Het lijkt mij interessant om een kunstenaar als Ad Dekker in de context van de jaren zestig en vanuit zijn relatie met de zero-/nul-groep te belichten. Want in het begin van zijn carrière was hij een tamelijk orthodoxe structurist die veel inspiratie in de Stijl, Bauhaus en het constructivisme zocht. Uiteindelijk neemt hij toch afstand van het structurisme en zoekt aansluiting bij zero-kunstenaars, met name bij Schoonhoven. Waarom Schoonhoven?

Schoonhoven had vanaf de vijftiger jaren ook gekozen voor reliëfs die samengesteld waren uit kleine geometrische elementen. Door de reliëfs wit te schilderen, kreeg hij het effect dat het licht de kleine afwijkingen van het gebruikte materiaal, krantenpapier of karton, deed verschijnen zonder dat de eenheid van het beeld verstoord werd. Wit, optische werking en efficiënt gebruik van de werking van het licht, dit zijn de hoofdzakelijke lijnen die Dekkers met Schoonhoven verbinden.

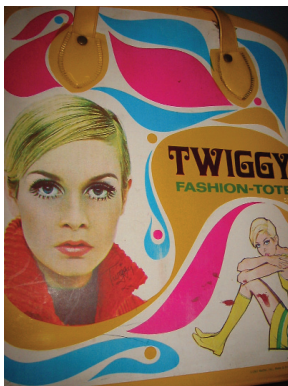
De grote vraag van Dekkers was of er toch een band bestaat tussen beeldbouwwerk gebaseerd op bepaalde regels en emotionele, esthetische ervaringen. Het antwoord krijgt hij alweer van Schoonhoven. Poëzie bestaat ook in een systeem. Toch zou Dekkers af en toe terug naar het intuïtieve gaan, een ontwikkeling die op een gegeven moment ook in de zero-beweging een actuele betekenis zou krijgen.

Van belang vind ik op dit punt het verschil tussen Zero en Nul. De zero-kunstenaars raakten verder af van het materiële object, naar een spirituele wereld, terwijl de nul-groep toch altijd nuchterder blijft, vast in de zintuiglijke werkelijkheid.

Ad Dekkers was een kunstenaar die in de zestiger jaren belangrijk werk schiep. Of we hem een lid van de nul-groep willen noemen of een individualist die verwant was aan die groep, is een kwestie van woorden en hun betekenis. Inhoudelijk vind ik het goed te verdedigen om een werk als *Horizontaal reliëf met latjes* een plaats te geven op de *Sixties!*

Maatschappelijke context

De zestiger jaren luidden een periode in waarin een nieuwe generatie de Tweede Wereldoorlog en de noodzaak van wederopbouw achter zich kon laten. De welvaart nam in het Westen sterk toe en er rees verzet tegen het consumptisme, maar ook tegen het vijanddenken van de koude oorlog en van de Vietnamoorlog in het bijzonder. De heersende machtsverhoudingen in de politiek, maar ook op de universiteiten, waren inzet van verzet. Ludiek waren de acties van de provobeweging en van de Amerikaanse flowerpower. Maar er was ook hard verzet van de Duitse Baader-Meinhoffgroep (RAF, v.a. 1967) en de Italiaanse Rode Brigades (v.a. 1969). De dekolonisatie kwam op gang, er kwam aandacht

Twiggy fashion bag

voor de derde wereld. De techniek maakte grote vooruitgang met als tot de verbeelding sprekend hoogtepunt, de landing van de eerste mens op de maan. Het is het decennium van de tweede feministische golf, baas in eigen buik. Het was echter niet zo dat alles nu maar veranderde. In deze tijd werd ook de Berlijnse Muur gebouwd, werd de studenten/arbeidersopstand in Parijs neergeslagen en vielen troepen van het Warschaupact Tsjecho-Slowakije binnen om een eind te maken aan de Praagse Lente. In Amerika werden John F. Kennedy (1963) en Martin Luther King (1968) vermoord. Al met al vormen de zestiger jaren misschien wel het meest turbulente decennium van na de Tweede Wereldoorlog.

Parijs, 1968 - studentenopstand

Conclusie

In deze bevlogen tijden waarin idealisme naast geweld stond, hoop naast bittere tegenslagen, is het kunstenaars toch gelukt tot een bijna meditatieve kunst te komen, ook al was dat niet altijd het vooropgezette doel. Ik zie en hoor een stille kreet die zijn sporen in de tijd heeft nagelaten in de vorm van kunstwerken die de beschouwer altijd aan het denken zal zetten over de ware dingen: leven, verleden en toekomst.

Bronnen:

E. de Wilde, Dorine Mignot, Ad Dekkers; Stedelijk Museum Amsterdam, 1982

J. Leering, Ad Dekkers: De lijn; Stedelijk Van Abbemuseum, Eindhoven, 1974

Jet van Overeem, Kijkwijzer Sixties!; Gemeentemuseum Den Haag, 2007

<http://members.home.nl/kunstna1945/pop%20art%20in%20engeland.htm>

www.kunstbus.nl

www.belpaese.nl/B2SMAAMI.HTML

www.rafinfo.de/zeit/zeit67.php

<http://www.sixtiescity.com/Fashion/Fashion.shtm>

Wikipedia, Engels, Nederlands

Sixties Fashion in Carnaby Street, Londen.